

MÆRK

Nationalt Center mod
Æresrelaterede Konflikter

Digital overvågning og negativ social kontrol på sociale medier

Mona ❤️

Har du set de billeder drengene
deler af dig på telegram?

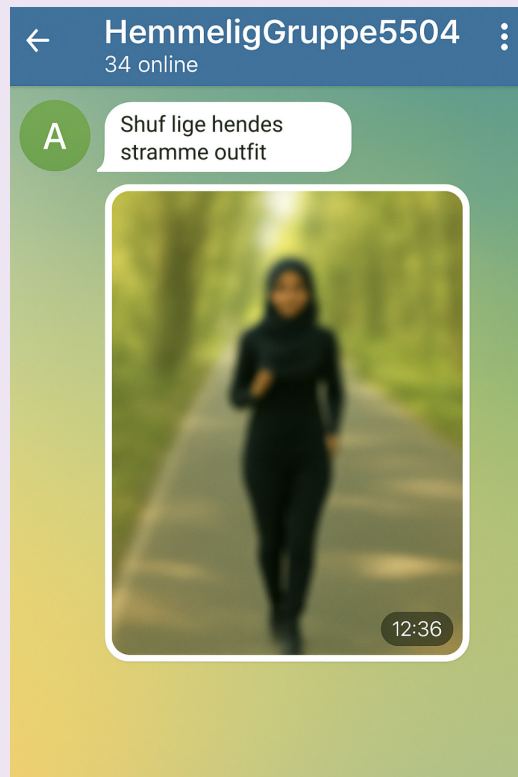
Styrelsen for International
Rekruttering og Integration

Indhold

Indledning: Brug og misbrug af sociale medier	5
Negativ social kontrol på sociale medier	6
Hvornår skal du være bekymret?	10
Ulovlig billeddeling blandt børn og unge	12
Hvad kan du gøre?	14
Her kan du søge rådgivning	16

Kort om MÆRK

Nationalt Center mod Æresrelaterede Konflikter (MÆRK) koordinerer den nationale indsats mod æresrelaterede konflikter, så flere borgere i Danmark kan opleve frihed, lighed og selvbestemmelse. MÆRK er forankret i Styrelsen for International Rekruttering og Integration (SIRI).

Indledning

Brug og misbrug af sociale medier

Den digitale udvikling har på få år ændret måden, vi lever og kommunikerer på. Personer, der ikke kender hinanden, kan i dag følge hinandens hverdag i realtid på tværs af by- og landegrænser, og nye venskaber kan opstå. Men de teknologiske fremskridt har også en skyggeside. Udskamning, chikane, mobning og overvågning er blevet nemmere, og det kræver kun enkelte klik at tage et billede og dele det med tusindvis af mennesker.

Lærere, undervisere, pædagoger og øvrige fagfolk oplever i stigende grad sager, hvor unge bliver udsat for digital overvågning, billeddeling uden samtykke, afpresning, chikane og udskamning. Disse udfordringer forventes at vokse i takt med, at ny teknologi bliver mere avanceret og tilgængelig. Særligt kunstig intelligens og såkaldte *deepfakes* gør det muligt at skabe overbevisende, manipulerede videoer og billeder af seksuel karakter, som kan bruges til at krænke, skade og afpresse ofre.

Denne pjeces henvender sig til fagpersoner, der arbejder med unge, der kan være i risiko for digital overvågning og chikane, og har behov for et hurtigt overblik over handlemuligheder. Pjecen har fokus på tilfælde, der rummer aspekter af negativ social kontrol og æresrelaterede konflikter, hvor teknologien kan være med til at eskalere konflikter og give gerningspersoner mulighed for at udøve negativ social kontrol på nye, skjulte og stadig mere avancerede måder.

Negativ social kontrol på sociale medier

Negativ social kontrol viser sig ved, at en person får begrænset sine muligheder for at træffe egne valg, som er passende for deres alder. Det kan handle om valg i forhold til socialt liv, fritidsinteresser, seksualitet, krop, uddannelse og job. Det kan også indebære, at en person fastholdes i uønskede relationer, bliver isoleret eller overvåget. Når den form for kontrol fører til, at en persons rettigheder, trivsel eller udvikling bliver hæmmet, er den negativ.

Når negativ social kontrol finder sted på digitale platforme, viser det sig ofte som:

- nedsættende, latterliggørende eller krænkende kommentarer på sociale medier
- rygtespredning, sladder, deling af billeder og videoer samt systematisk udskamning, eksempelvis i lukkede grupper på Snapchat, Telegram og Discord
- personlige angreb, der har til formål at ydmyge eller afpresse den unge
- trusler og tvang med det formål at styre den unges adfærd
- brug af lokationsapp til at holde øje med hvor og hvem den unge er sammen med på en måde, som indskrænker frihed og privatliv.

Negativ social kontrol på de sociale medier har til hensigt at få offeret til at "rette ind" og tilpasse sig bestemte forventninger, som ofte er baseret på

normer om ære, køn, religion og/eller kultur. Negativ social kontrol kan også bruges til at statuere et eksempel over for andre. Ved at udskamme eller dele krænkende billeder, især af kvinder med mellemøstlig eller nordafrikansk baggrund, sendes et signal om, at en vis adfærd kan føre til udskamning, offentlig udstilling og ødelagt omdømme.

I æresrelaterede sager er der ofte flere udøvere bag den negative sociale kontrol. Herudover kan den negative sociale kontrol få betydning for den unges status i hele deres familie og netværk. Kontrollen i form af overvågning kan være transnational, det vil sige finde sted på tværs af landegrænser. Der kan således sidde familiemedlemmer og netværk i fx Tyskland, Norge eller Pakistan, der holder øje med, hvordan deres slægtninge og bekendte i Danmark opfører sig på sociale medier.

Case: Elif

Elif er 17 år og under uddannelse som SOSU-medhjælper.

Siden teenageårene har hun ændret i sit skema, så det fremstår som om, at hun har undervisning indtil kl. 17 hver dag. Dette frirum giver Elif mulighed for at blive på skolen efter endt undervisning, tage på café med veninder eller på anden vis nyde ungdomslivet uden forældrenes overvågning og kontrol.

Elifs storesøster har dog over længere tid fulgt hendes færden via Snap Map. Søsteren har bemærket, at Elif typisk forlader skolen omkring kl. 14 og ofte opholder sig i hovedgaden i et par timer. Storesøsteren truer nu med at informere deres forældre om Elifs egentlige dagligdag.

Online udskamning, rygtespredning og deling af billeder uden samtykke kan føre til æresrelaterede konflikter og have alvorlige konsekvenser for unge, der vokser op i familier med kollektivistiske og patriarkalske normer.

I familier med stærke æresnormer kan det, der foregår online, blive opfattet som en krænkelse af hele familiens ære eller omdømme. Det kan derfor være ekstra svært for offeret at søge omsorg og støtte hos familiemedlemmer. Det unge offer kan derfor risikere at blive mødt med kritik, skyld eller skam i stedet for omsorg af familien – også selvom de mistrives på grund af den digitale chikane, de udsættes for. For eksempel kan en ung blive anklaget for selv at være ansvarlig for sin chikane, fordi vedkommendes tøj, adfærd eller tilstedeværelse på sociale medier bliver opfattet som upassende og æreskrænkende.

I værste fald kan det føre til, at offeret bliver isoleret fra både familie og netværk, og i andre tilfælde kan offeret blive udsat for økonomisk eller seksuel afpresning fra de, der spreder rygterne. Som fagperson har du derfor en afgørende rolle i at forsikre den unge om, at de ikke har gjort noget forkert, og at der er hjælp at hente.

Case: Murat og Aisha

Murat og Aisha, der er 2. års studerende på et gymnasium i Holbæk, er på studietur i Portugal. En aften danser de tæt sammen til en fest, hvor to piger fra deres klasse filmer dem. Videoen bliver delt som en story på Snapchat og Instagram. Inden for en time ser Aishas to brødre videoen og sender trusler til hende og Murat med beskeden om, at de skal glæde sig til at lande i Kastrup Lufthavn.

KORT OM

Æresrelaterede konflikter finder sted i samfundsgrupper præget af kollektivistiske familiestrukturer og patriarkalske normer.

Kollektivistiske normer indebærer, at det enkelte individ indordner sig kollektivet, fx familien. Alle forventes at overholde æresnormerne, da alle familiemedlemmer påvirkes af den enkeltes brud på normerne. Den unges adfærd ses derfor som et spejl af hele familiens værdighed. En afvigelse fra normerne, fx at have en kæreste eller vælge en 'forkert' uddannelse, kan opfattes som en offentlig skam for hele familien eller netværket.

Patriarkalske normer indebærer, at beskyttelse og kontrol af kvinders seksualitet er central, mens mandens opgave er at være forsørger og beskytter af familien. Mænd bestemmer over kvinder. Æresnormerne forbindes også med værdier som respekt og lydighed over for forældre og ældre familiemedlemmer. Det betyder, at piger og kvinder kan blive mødt med strengere forventninger til 'kysk' opførsel, herunder seksuel afholdenhed.

Hvornår skal du være bekymret?

Som fagperson er det vigtigt at være opmærksom, hvis du opdager, at en ung har hemmelige profiler på sociale medier. Hemmelige profiler kan være ganske normale blandt unge af vidt forskellige grunde, men det bør ofte give anledning til faglig nysgerrighed.

Det er ikke sikkert, at den unge selv er åben om sit onlineliv, så det kan være en god ide, at du spørger ind til, om den unge har hemmelige profiler på sociale medier, og hvad årsagen til denne hemmelige adfærd kan være. Du kan også spørge den unge, om vedkommende sletter apps eller beskeder efter brug. Oftest er den unges sikkerhedsadfærd internaliseret og automatiseret, så de er måske ikke bevidste om den, hvorfor du bør hjælpe samtalen på vej, udvise stor nysgerrighed og undgå at virke dømmende.

Hemmelige profiler kan være en indikation på, at den unge måske skjuler dele af sit liv for sin familie eller venner. Hemmelig online adfærd kan være et signal om, at de unge er nødsaget til at leve et dobbeltliv med risiko for, at deres handlinger bliver opdaget. Dette kan skabe en følelse af isolation og øge risikoen for stress og angst.

Det er en god idé at være nysgerrig på, hvordan den unge generelt trives, da adfærden på de sociale medier kan være en afspejling af sociale udfordringer i den unges øvrige liv.

Ulovlig billeddeling blandt børn og unge

Et mindretal af unge deler intime eller seksuelle billeder af hinanden uden samtykke. I Danmark menes der oftest nøgenbilleder eller billeder med seksuelt indhold, når der refereres til intime billeder. Hvad der opfattes som et intimt billede varierer dog meget fra kultur til kultur og fra familie til familie. For nogle unge kan det være billeder med stramt tøj, bare skuldre eller blot at sidde for tæt på en person af det modsatte køn.

En undersøgelse af børn i 8. klasse fra Børns Vilkår og Trygfonden fra 2023 viser, at:

- elleve procent piger og seks procent drenge har oplevet at få delt intime billeder eller videoer af sig selv uden at give samtykke
- fem procent piger og en procent drenge har oplevet at blive afpresset til at dele et nøgenbillede af sig selv.

I Ungeprofilen fra 2023 angiver elleve procent af eleverne på københavnske ungdomsuddannelser, at de har fået tilsendt et intimt billede af andre, uden at personen på billedet har givet samtykke.

Selvom det langt fra er normen at dele seksuelle billeder uden samtykke, så viser tallene, at det finder sted blandt unge helt ned i folkeskolealderen. I Danmark er det strafbart at viderelede andres private billeder, fx med seksuelt indhold, uden samtykke jf. Straffelovens § 264 d.

Det er derudover altid strafbart – uanset samtykke – jf. straffelovens § 266 og § 235, at dele, optage eller opbevare billeder af seksuel karakter vedr. personer under 18 år.

Medierne har tidligere beskrevet tilfælde, hvor særligt muslimske piger og kvinder er blevet udsat for udskamning i lukkede Telegram-grupper, hvor deres nøgenbilleder og private oplysninger såsom fulde navn, skole, telefonnummer, adresse mv. er blevet delt.

Denne form for online udskamning kan i værste fald være livstruende, og i nogle tilfælde kan piger og kvinder blive tvunget til at søge tilflugt på safehouses for at undgå familiens straf.

Hikmat

Check min story! Aisha og Murat giver den gas på dansegulvet. De troede ikke de ville blive opdaget haha! DEL DEL DELL!

Hvad kan du gøre?

Som fagperson har du en vigtig rolle i at hjælpe de udsatte unge, du møder, med at beskytte deres privatliv og digitale sikkerhed. Hvis du har mistanke om, at en ung måske er udsat for overvågning eller negativ social kontrol online, er der flere ting, du kan gøre for at støtte dem og sikre deres digitale sikkerhed.

Deaktiver lokalitetstjenester: Hjælp unge med at slå lokalitetstjenester fra på deres smartphones, så deres placering ikke kan spores af apps.

Tjek enheder på sociale medier, Apple- samt Google konto: Vis unge, hvordan de kan se, hvilke enheder der er logget ind på deres konto, og foreslå at logge ukendte enheder af.

Skift adgangskode og aktiver 2-faktor godkendelse: Opfordr unge til at ændre adgangskoder og bruge 2FA for ekstra beskyttelse.

Vær opmærksom på overvågningsapps: Hjælp unge med at identificere og deaktivere funktioner, der kan overvåge deres aktivitet (eksempelvis geo-tagging) på sociale medier.

Justér privatlivsindstillinger: Lær unge at gøre deres profiler private og være selektive med, hvad de deler online.

Frem digital bevidsthed: Tal med unge om vigtigheden af at beskytte deres digitale fodspor og få dem til at reflektere over, hvordan de kan håndtere online-trusler.

Ovenstående er ganske simpelt at udføre og kræver ikke forudgående teknisk indsigt. Er du i tvivl om, hvordan du gør, kan du med fordel google dig til mere information. Arbejder du med større grupper af unge, eksempelvis i en klub eller på en skole, kan du med fordel sætte fokus på digital dannelse og gøre ovenstående anbefalinger til en del af undervisningen.

Vær opmærksom på

Visse gadgets og apps kan muliggøre en risiko for digital overvågning og negativ social kontrol. Du bør udvise særlig opmærksomhed, hvis de unge, du arbejder med, bruger eller har unødigt aktiveret følgende enheder og applikationer:

Snap Map, Whatsapp, 'Find Iphone', mSpy, Find My Friends, Life 360, Footprint, Smartwatch, GPS, AirTag, AirPods mv.

Vær særligt opmærksom på AirTags og AirPods. Disse små og billige enheder kan let placeres diskret i en skoletaske eller andre personlige ejendele, uden at offeret er klar over det.

Teknologien udvikler sig hurtigt, og nye sociale medier og overvågningsværktøjer lanceres løbende. Det er derfor vigtigt, at du løbende holder dig orienteret på området.

Her kan du søge rådgivning

Hvis du er bekymret for en ung er udsat for negativ social kontrol online, er der flere steder, du kan søge råd og sparring. Inddrag altid en leder og flere kolleger, før du skrider til handling. Flere organisationer og fagpersoner har specialviden på området og kan støtte dig i at vurdere situationen og handle hensigtsmæssigt.

Underretning til kommunen

Som fagperson har du udvidet underretningspligt. Derfor bør du i samarbejde med en leder overveje, om familiens digitale overvågning af barnet skal underrettes til kommunen. Digital overvågning kan i mange tilfælde være et tegn på, at barnet eller den unge også er udsat for andre former for kontrol i sit liv. Derfor bør du være nysgerrig på barnets generelle trivsel i hverdagen. Du kan med fordel orientere dig i din kommunes beredskabsplan på æresområdet.

Politiet

I nogle tilfælde kan det være nødvendigt at anmelde sagen til politiet. Hvis du vurderer, at en anmeldelse er det rette skridt, er det vigtigt at sikre digital dokumentation, fx ved at tage screenshots af trusler, beskeder eller andet relevant materiale.

Du skal dog være opmærksom på, at forældre som udgangspunkt skal underrettes om sagen og give samtykke til eventuelle undersøgelser, hvis den unge er under 18 år. I familier med stærke æresnormer kan dette føre til, at konflikten eskaleres, særligt hvis den unge i forvejen oplever kontrol eller begrænsninger. Vær derfor opmærksom på sikkerhedsproblematikker, der kan opstå på baggrund af en anmeldelse. Du kan med fordel kontakte det nationale korps af sikkerhedskonsulenter for at få rådgivning om sikkerhed i den konkrete sag.

Få sparring i konkrete sager

Rådgiver du en ung, der står i en æresrelateret konflikt, kan du med fordel søge sparring og rådgivning hos det nationale korps af sikkerhedskonsulenter.

Sikkerhedskonsulenterne dækker hele landet og yder specialiseret hjælp og rådgivning, bl.a. om borgerens sikkerhed, og koordinerer med relevante myndigheder og andre aktører.

Find kontaktoplysninger til din lokale sikkerhedskonsulent på www.nc-maerk.dk/sikkerhedskonsulenter

SletDet Rådgivning

SletDet Rådgivning hjælper børn og unge under 18 år samt forældre, pårørende og fagpersoner med at håndtere digitale krænkelser og ubehagelige oplevelser på nettet.

Læs mere på www.sletdet.redbarnet.dk

TakeltDown

TakeltDown er et gratis værktøj, man anonymt kan bruge til at få hjælp til at fjerne intime billeder og videoer, som er blevet delt på nettet. Det kan fx være et nøgenbillede, et billede i undertøj eller billeder, som viser vedkommende have sex. Værktøjet kan også bruges til videoer. Red Barnets SletDet kan bistå med hjælp til at benytte værktøjet.

Læs mere på www.sletdet.redbarnet.dk/takeitdown

Andre der kan hjælpe

Du eller den unge, du er i kontakt med, har også mulighed for at søge anonym rådgivning hos følgende hjælpeinstanser:

StopChikane.nu - rådgivning om digitale krænkelser: 28 83 40 70

Red-Reach.dk – rådgivning om æresrelaterede konflikter: 70 27 76 66

Børns Vilkårs BørneTelefon: 116 111

Privatsnak.dk - Sex og Samfunds rådgivning

Cyberhus.dk - online rådgivning via brevkasse og chat

Skole og Forældres forældrerådgivning: 70 25 24 68

Offerrådgivningen.dk: 116 006

Danskstalkingcenter.dk – rådgivning til voksne, der er udsat for stalking online

**Digital overvågning og negativ social kontrol
på sociale medier**

2025

Der kan frit citeres fra publikationen med angivelse af kilde.

Materialet er udgivet af Styrelsen for International Rekruttering
og Integration (SIRI)
Carl Jacobsens Vej 39
2500 Valby

www.siri.dk

ISBN: 978-87-93445-86-4 (elektronisk udgave)

ISBN: 978-87-93445-87-1 (trykt udgave)

Design: BGRAPHIC

Tryk: PrinfoDenmark A/S

Foto: Lea Meilandt (modelfoto) samt AI-generede billeder

**Styrelsen for International
Rekruttering og Integration**

www.uim.dk